

trvalá ho na chvíli zmátla. Ale ihned se vzpamatoval a vzkřikl hněvivě:

„Obou!“

Landa odpovědi potřhl jen hranatě rameny, kterými si navykl setřásat resolutně a bez odmluvy všechno, co pokládal za ubožáctví a hloupost.

A venku na chodbě dopověděl pak hlasitě svému ubohému příteli celou svou myšlenku.

„Dnes jsem s vámi dohovořil. Jste pro mne všivák. Neznám vás od dneška!“

„Prosím vás, nemohu za nic, neprozradil jsem vás, ty prokleté listky jsou všim vinny.“

„Dost, řekl jsem už.“

A po chvíli dodal s polotichým jízlivým smíchem:

„S vámi tak dělat revoluci! On neví, že revolucionář *pálí* všechno, co by ho mohlo usvědčit, všechny papíry, cizí i vlastní. Ale vy... vy byste si zapisoval do notýsku, kde a kdy jste koupil prach a kde kulky a kde revolver a kde dýku; a pak, kdy a kde jste měl schůzku a s kým. Jste žvanivá baba, ne muž. Eh, hnusno mluvit!“

A uplivnuv se odcházel rychlým krokem s tvrdými nakrčenými rameny od ubohého Gáby jako od největší neřesti světa.

Čítal již v té době životopisy revolucionářů, Lassalla, Marxe, Bakunina, měl české i německé knihy o Havlíčkovi a Garibaldi, o podzemním Rusku a pařížské Komuně z roku 1871; a měřil všechny hochy světa jedinou otázkou: Jaký by to byl revolucionář? Stačil by nebo by nestačil?

První přijímání

Ze vzpomínek zapomenutého

Byl jsem slabý, churavý, pobledlý chlapec plavých, kučera-vých vlasů, asi devítiletý, když se přihodilo, co chci vypravovat.

Neměl jsem skoro druhů: poněvadž jsem v dětství často churavěl, úzkostlivost rodičů věznila mne doma. Neměl jsem her, zábav, kol, tanců, zpěvů a bitek na volném vzduchu, přátelství a potyček hochů stejného věku, všeho toho zdravého opojného víru a šumu, které vnášejí ty věci v život dětí mého věku. Nehrál jsem si nikdy na vojáky ani na loupežníky; nepřepadal jsem, ani jsem nebránil pevností a hradeb; nejásal jsem divokým smíchem nebo rykem do větru, který by mně ošlehal do uzardění líc. Má procházka bývala skoro jen cesta do školy a ze školy: tam mne vodívala stará mlčelivá služka, odtamtud buď ona nebo stejně starý, vrásčitý sluha z otcovy kanceláře. Ledaže výjimkou vzal mne s sebou na vycházku po úředních hodinách někdy v létě nebo na jaře otec, také zamlklý, snovající ve své hlavě plány tak cizí mé dětské bytosti, o něž se nemohl se mnou podělit...

Nevím, jak se to stalo, ale asi proto, že jsem z domova byl zvyklý tichému sedavému životu, nebo proto, že jsem vypadal příkladně ctnostně se svými pobledlými tvářemi a plavými kučery, nebo konečně proto, že můj otec byl dosti vysoký úředník v tom žalostném malém koutě, kde jsem tehdy žil: stalo se krátce, že jsem byl premiantem v třídě a snad primusem, ačkoliv mé vědomosti nebyly veliké a ačkoliv jsem se vůbec nerad učil, jsa jako všichni snivci v jádře lenoch a tvor trpný. Přitom měl

jsem dosti sebekritiky, abych znal pravý stav věci a abych očekával, že dříve či později vyjde najevo a zbaví mne svatozáře, které jsem sice neuloupil, ale jež přece, věděl jsem to dobře, mně po právu nenáležela.

Vyvinulo se z toho v celé mé bytosti jakési mučivé nervové předráždění: octl jsem se v křivém položení a ctižádost nutila mne udržovat je všem navzdory. Pracoval jsem doma vytrvale a houževnatě, ale bez pravé chuti a bez pravého ohně, poněvadž mne vědomosti pozitivní nudily a poznávání nečinilo šťastným. Ze všech předmětů, jimž nás učili ve škole, blažilo mne jediné náboženství. Ne snad proto, že jsem žil nějakým náboženským životem: neměl jsem ani látky k němu ve svém jednotvárném uzavřeném chudém živení, bez životných zkušeností a skutečností, jak jsem byl. Nýbrž že mně dávalo tu harmonii a ten pokoj, jichž jsem více než kdo druhý potřeboval právě při svém nepokojném rozdráždění, při svém přepětí, do něhož jsem byl vehnán svým neblahým položením; že bylo měkkým polštářem, na němž jsem mohl na chvíli zdřimnout a si odpočinout ve svých strastech. Mučivý byl život ve skutečnosti: samý úskok, samá zrada, samý úklad a boj, samá nejistota; nikdo toho nepoznal lépe než já a tak záhy. Všude číhal na mne nepřítel; byl jím učitel se svými požadavky, byli jím i spolužáci, kteří mně nepřáli, kteří mne nemilovali. Protože jsem samotařil, odcizil jsem se jim; a děti bývají příliš ochotné vidět nepřítele v každém, kdo se od nich odlišuje, kdo nežije s nimi a jejich způsoby. A tak řevnili na mne a čekali s nedočkavostí špatně tajenou na můj pád, který, zdálo se mi, musí přijít dříve či později a bude velkým pokořením a hanbou...

Ale hodiny náboženské! To bylo opium, které přenášelo lehkým křídlem přes všechn život skutečný. To byl rozkošný, líbezný sen, který zastíral, aspoň na chvíli, všechnu tu mučivou pravdu, všechn ten strastný hrozivý život, před nímž musil jsem chvílemi zavírat násilím zrak, abych nezešílel.

Přišel kněz, podivně bílý, vymytý a namydlený, tučné zardělé tváře, vůni kadidla ulpělou v krátkém černém hustém

vlase, tak docela jiný než hlučný, výbojný učitel, kterému střízlivost hleděla ze sovích zraků, z něhož neúprosná věcnost vyrážela hranatými tvrdými pohyby. Katecheta přijde docela jinak, spíš připluje nebo jest donesen vzdušnou vlnou. Sedí na katedře, měkce rozložený jako obláček peří, a nevíš ani, jak se tam dostal. Po pravici krásnou zlatou tabatěrku, do níž noří tenké prsty tak tajemně a plíživě, jako by šlo o nějaký vedlejší obřad náboženský, a ne o úkon tak všední, jako jest šňupání. A posléze vypravuje. Ano, vypravuje a neučí. Vypravuje sladkým unaveným hlasem něco, co je pohádka. Jistě pohádka! Víš to, že pohádka, poněvadž pravda leží někde docela jinde, v hodinách učitele světského s celou divokou honbou na falešného premianta... Vypravuje tedy kněz zvolna, jakýmsi lítostně slábnoucím hlasem o Bohu, nekonečně dobrém, všeslitovníku, který dlouho, dlouho shovívá a i pak trestá jen největší hříšníky, skutečné lotry, jakým nikdy nejsem a nebudu; o Bohu, který je láska a čeká od člověka lásku. Vypravuje biblické příběhy; pravda, jsou v nich tvrdá místa, jako vyhnání prvních rodičů z ráje, ale ihned se kape olej na rány: jest tu slib vykupitele, jest tu naděje na život věčný. Již tichý hlas kněze, jeho zpěvný monotónní spád mne uspává. Nestojí mne nejmenší námahy pamatovat si jeho výklady, odříkati je plynne příští hodinu nebo kdykoli jindy. Mám doma zbožnou matku, která mně je předříkává denně, stejnými skoro slovy, od tří, od čtyř let. Není to pro mne učení, jest to pro mne divadlo, zábava, hra obraznosti. A vzdávám se jí s rozkoší tím vášnivější, čím méně věřím v její trvání. Víš, že i pro mne přijde co nevidět strašná chvíle, kdy budu násilím vytržen z této pohádky: až podlehnu ve svém zápase, zpředu již prohraném, o primát v třídě... Pak dopadnu celou svou zmučenou bytostí na to, před čím jsem zavíral nyní na chvíli zrak: na skutečnost, v které není ani lásky, ani naděje, ani slibu vykoupení a vysvobození... v níž jest jen hrůza a zničení, posměch a hanba... Užijme tedy krásného klamu, pokud je, pokud trvá; a pijme jej chvatnými plnými doušky, neboť nepotrvá dlouho...

Měl jsem v těch dobách starou vrásčitou babičku ve vsi vzdálené asi půl druhé hodiny od města, kde jsem žil s rodiči. Jezdívával jsem k ní s matkou — otec zůstal pravidelně v městě — velmi často v neděli na jaře a v létě, když bývalo teplo a slunno, v oprýskané venkovské poště, již vlekl zvolna čtyři až pět hodin do kopce vychrtlý koník, řízený starým postilionem, přepásaným vyrudlou a usmolenou šňůrou s trubkou zcela dekorační a úplně odcizenou již svému účelu: nebylo možno zatroubit na ni ani nejochraptilejší a nejrezivější písničku. Ráno před šestou stáli jsme již s nebožkou matkou jaksi vzníceni a pohroužení v slavnostní mlčení před nízkou poštovní budovou, na prochladlém maloměstském chodníku, kam vítr přes noc často svál šeríkové nebo jasmínové korunky květné, a čekali jsme, až se přidrkotá ze zapadlé kasárenské uličky bryčka tažená sivým vychrtlým koníkem o rousnatých nohách... Vsedli jsme a brzy potom minuli jsme první veliký městský rybník, hledící na nás, jak se mně zdálo, jaksi svěže a podnikavě svým jasným vyspalým okem, a záhy nato menší, již za městem, mezi topoly a borovým hájem, způle žabincem zarostlý, napolo ještě v nedbalcích, ale tajemnější, poněvadž bližší lesní tůni; a pak stoupala již cesta vzhůru mezi třešňovou alejí, podobna dlouhému rozvíjejícímu se provázku, na jehož konci byl upevněn náš kočárek... Třešně ustoupily později křivým jeřábům a javorům stále větrem rozehraným, a stále ještě jsme zlézali něco hodně beztvareho, a přece hutného, až — ráz! — zcela nečekaně sesypali jsme se do nízkého a úzkého údolí, protékaného bystrou horskou vodou; to byly naše Spy, mlýn, hospoda a několik málo baráků roztroušených po stráni mezi žulovými balvany a bohatýrskými jedlemi. A vozík dodrkotal se již k hospodě položené těsně u silnice, s uschlým chvojným věncem několika opršelymi papírovými růžemi propleteným a s několikerymi dřevěnými jeslemi pro formanské koně, přistavenými ke zdi. A do dvířek naší pošty smála se již rozsochatá hlava porostlá praménky jakoby lněných vlasů, a dvě paže braly mne již se sedadla a vynášely z vozu a zdvihaly pak vysoko... k polibku,

neboť muž, jemuž náležely, byl obr... Byl to pan otec z mlýna několik set kroků stranou od silnice ležícího, můj strýc Josef.

Nezapomenu nikdy jeho modrých rozesmátých očí, cele jaksi vystlaných tisícem kroužících jiskérek a světýlek — které se nade mnou rozevřely v druhé laskavější nebe —, jak mne, slabounkého a pod svůj věk drobného mužička, pozdvíhoval k polibku ke svým světlým, plavým vousům lesního obra. Celé jezero dobroty a lásky, zdálo se mně, jest uvězněno v těchto očích a čeká jen, až někdo vytáhne stavidla, aby se rozlilo po světě a osvěžilo, co na něm vadne a schne. Byly to oči dítěte, divocha i lesního nebo vodního boha... tak byly teplé a dobré i divoké a mámivé zároveň.

A nyní nadešel pro mne den štěstí nejen trvalejšího, nýbrž i hutnějšího a skutečnějšího, než bylo ono dřimotné, snové, opiové, churavé a umělé hodin náboženských: štěstí ponořené mnohem hlouběji do zapomenutí, štěstí, které mne vyňalo víc a hlouběji z mé školské bídy a odneslo od ní dál, než mohly a dovedly výklady katechetovy. A pramenem tohoto nového, trvalejšího a pravdivějšího štěstí byl strýc Josef. Tu neděli já byl strýcův a strýc byl můj. Srostli jsme na čas v jakousi novou jednotnou bytost, v jakéhosi nového lepšího kentaura, než byl onen z antické mythologie: on obr nad obry, samo zdraví, sama síla, sám smích, a já malý vychrtlý bledý hošík, předčasně znervosnělý a ustaralý...

Spolu jsme prolézali kravínem, konírnou, kolnami, seníkem, drůbežárnou, králíkárnou i holubárnou, spolu se potulovali štěpníci, zahradou zelinářskou, sady, háji, lukami a lesy... Naši a jen naši byli ten den směšní králíčci s dlouhýma, přepadávajícíma ušima, jakoby jim nenáležejícíma, s velikýma vypoulenýma očima, s měkkými tlapkami i podivně, jakoby pohrdavě nakrčenými nozdrami; naše a jen naše z ela mladá telátka, bezradně bučící, rozpotáčená nejistě na mladých, vratkých nožkách; naše i selátka v prasečnicku, včera vržená, cosi jako oživené švédské rukavice; naši a jen naši holubi rousňáci, důstojní až do karikatury, kteří brali sebe a celý svět tak důležitě; naše a jen

naše všecka veveří a ptačí hnízda, jež znal nebo pro mne objevoval strýc... A do všeho svítily mně ty jeho oči lesního boha, hned sám žár, hned sama vlhká něha: jako by se kladly přede mnou na všecko a podávaly mně to pak prostouplé svou divokou lesní mýtinou jiskrou... A do všeho hlaholil mně jeho bohatýrský smích, podobný polnici nebo divokému jarnímu větru: v jeho vlhkých nárazech chvěla se a pjala se půl litostně, půl věřivě má opožděná bytost... její holé nerozpučené větve odumírajícího stromku v dubnovém dešti.

Někdy o polednách, kdy slunce stálo v zenitu a odráželo se jiskřivě v tvrdém listí dubů i buků jako v tisíci ostrých drobných zrcátek, strhával se mne strýc limeček, kravatu, kabát i košili a dával mé ubohé propadlé hrudi přímo se napít ohnivé zvučící vlny nebeské. Mé nahé vyhublé tělo obléval vzduch a objímalo slunce nebeskou otcovskou paží. Za chvíli býval jsem omámen tou přemírou lásky. Celý svět točil se se mnou; všecko, celá obloha, celá země rvala mne ve svůj rozesmátý vír, trhala ve svůj prudký dravý proud, pokrytý pěnou barev a světla vysoko vystřikující. Všecko bylo jedna jediná ohromná ústa, hluboká jako propast, a kladlo se na mne teple... nevěděl jsem, zda aby mne pohltilo nebo políbilo. Křičel jsem půl úzkostí, půl rozkoší... a usínal jsem ve stínu velikého dubu zmožený přemírou štěstí.

O mém strýci šuškal se leccos v rodině. Tlachalo se leccos i mimo ni; ale já tomu nevěnoval pozornosti. Vzpomněl jsem si na to až později: po katastrofě. Mně byl cosi tak krásného a jasného jako slunce a nebylo mně na něm prášku ni poskvřny. Nechtěl jsem vůbec nic o tom slyšet, poněvadž mně úplně stačilo, co jsem slýchal od něho; nic vědět, poněvadž mne úplně vyplňovalo, co jsem viděl sám a vyčetl sám z něho. Zachytily se ovšem na chvílku v mém sluchu útržky hovoru o tom, jak sedá celé noci v pochybné společnosti v hospodách a vede nevázané řeči, jak, nevěrec, staví na odiv své nevěrectví a přemlouvá k němu i jiné, jak čte ošklivé, nemravné a bezbožné knihy, jež zatratil pan farář, a předcítá z nich i jiným na nemalé pohoršení

celé dědiny; ale nic z nich ve mně neulpělo. Co mně bylo po nich? Nevěřil jsem jim, víc: nepřemýšlel jsem vůbec o jejich obsahu. Píseň jeho rozesmátých očí, vytrysklý jásot jeho hrdla přikryly je okamžitě zapomenutím. On sám, jeho přítomnost, chvíle s ním strávené byly mně skutečnost a jistota, nad něž nebylo nic bezpečnějšího. Skálopevně věřil jsem ve svého boha. Však on ví, co činí; a co činí, jest jistě dobré, třebaš tomu lidé nerozumějí!

Pouze jednoho z jeho života jsem nemohl nevidět, poněvadž se to přímo vnucovalo mému zraku: jeho poměru k tetě. Byl po druhé ženat a nežil se ženou ve shodě. Vyhýbal se jí, kde mohl, ale ona přitírala se k němu stále a přes to, že ji přezíral a urážel, vnucovala se mu stále jako ochrana, spása, vychovatelka a dobrá cesta vedoucí z bezcestí, na něž se dostal. Byla to nepatrná, drobná, ustaraná bytost, ve všem živý jeho kontrast: tak slabá jak on silný a mocný, tak zaleklá jak on smělý, tak uzounká jak on široký; ale také jeho živá výčitka, stále se k němu hlásící, stále se mu připomínající jako jeho vina... Plachá jako stín, polekaná jako malá holčička často trestaná, a přece neustupující před jeho posměšně nevistným pohledem, přece neodbytná a vnitřně drzá při vši své vnějškové pokoře. ... Tak se mně objevila, tak jsem ji spíše uhádl a utušil svým dětským instinktem než poznal za svých návštěv na Spech. Proč ji jen neodžene od sebe, on, tak mocný, napadalo mne stále. Stačilo by k tomu vzít do rukou ručnici a ani nevystřeliti; ona by jistě uprchla. Byla zbabělá, viděl jsem to na ní: četl jsem jí to v duši. Proč ji k sobě vůbec připustil? Byla to slabost? Byla to lhostejnost a bezstarostnost? Nebo přílišná dobrota? Trápil jsem se chvílemi úvahami o tom: pro co se rozhodnout, aby to bylo dosti důstojné mého božstva, aby je to co nejméně snížilo v mé mysli?

Viděl jsem ji po prvé sedět před stodolou na otepi vymláčené ovesné slámy a dozírat na dělníky mlátící cepy na mlatě obilí. Pletla přitom punčochu a velké koštěné brejle na šedých vyplakaných očích držela tak blízko u ní, že se mně zdálo, jako by si na práci jimi svítila. Mělo mně ji býti líto, a skutečně cosi takového dralo se mně do duše. Ale odmítl jsem to velmi rozhodně.

50 Hle, tu je přede mnou jeho skrytý nepřítel, prošlo mně hlavou; a hned zalila mne jakási škodolibá radost: hle, jak žalostný, utrápený, zmučený až do směšnosti! Vedle mého jasného bohatýra jakési chrástí zloby, tmy, slabosti a hlouposti... a vlna ošklivosti k ní prohnala se mi srdcem. Pak cosi nad všechno pomýšlení střízlivého a studeného zazívlo z ní na mne a odpudilo mne od ní navždycky. Ale vždyť ona je podobna mému učiteli... jen starší, slabší a bezmocnější! poznal jsem náhle a zaradoval jsem se z toho jako z velkého objevu. Věděl jsem již jednou provždy, na čem jsem s ní... Ošklivost smíšenou s trochou bázně... to bylo, co jsem k ní nyní již natrvalo pojal. A jakýsi stud za ni, a špetkou také za strýce, že dopustil, aby tato chudá, žalostná a ničemná bytost byla spojena s ním — obrem, polobohem, bohatýrem — a směla překážet naší lásce, šel tomu hned vzápětí. A přemožen jím, odplazil jsem se tiše, ze strachu, aby mne neoslovila a nezadržela u sebe; žaludek zdvíhal se mi ošklivostí tu chvíli, kdy jsem si představil, že by mne chtěla snad polaskat...

Jednoho dne na podzim, když jsem již několik týdnů strýce neviděl — bylo špatné počasí, které nám znesnadňovalo výlety na Spy —, přišel jsem jednoho odpůldne ze školy domů a našel matku s otevřeným listem v roztřesených rukou a potlačující pláč. Úzkost sevřela mi hrdlo. Strýc se těžce roznemohl, je prý to beznadějně, psala babička; a slzy vylily se přitom matce z očí. Za dva dny nato, v neděli, jeli jsme na Spy stísnění, zamklí, tetelící se zimou, roztřesení mrazením z nevyspání. Namáhal jsem celou cestu svou obraznost, abych si představil strýce změněného, strýce nemocného, poraženého na lože umírajících; ale nedařilo se mně to. Stále se týčil přede mnou jako nádherný, rozšumělý javor na stráni nade mlýnem a smál se na mne rozblýskanýma modrýma očima, hlaholivý a hlučný jako letní bouřka a dobrý jako ona.

Teprve ve mlýně, na chodbě vedoucí k jeho jizbě, padla na mne hrůza, až jsem zadrkotal zuby. Mlýn stál, a již to sklíčilo každého, kdo byl zvyklý slýchat jeho pravidelný, věrný, zákon-

51 ný chod: to tam bylo nyní jeho veselí, které se jindy sdělovalo všem, kdož do něho vstoupili. Když jsme postoupili s matkou několik kroků v tmavé předsíni, babička, dotud na truhle schoulená a cloumající sebou v křečovitém pláči, vyskočila a zesula se na matku, vzlykajíc cosi nesrozumitelného. Teprve za chvíli porozuměl jsem jejím slovům. „Vyplivl, vyplivl,“ slyšel jsem přerývaně, „považ si, Marie, to neštěstí, tu hrůzu: vyplivl Pána Boha.“ Nerozuměl jsem ještě smyslu toho, co říká; teprve třetí den děti ze vsi, s nimiž jsem se setkal, vypravovaly mně, co se rozneslo bleskurychle po dědině i okolí: že se pan otec odvrátil od kněze, když jej přišel zaopatřit, a nepozřel hostie, již mu proti jeho vůli chtěl vložit na jazyk. Ale hrůza přenesla se z babičky na mne jako morová nákaza a roztřásla mne celého do štkavého vzlykotu. Vešli jsme do světnice. Zlomený, jako křída bílý ležel na loži můj strýc. Tvář byla propadlá do hlubokých stínů, probořená do bezvědomí. Mlčelo v ní všechno mlčením, které z ní přecházelo nějak do vzduchu, vylévalo se do něho a zaplavovalo celý pokoj čímsi mrazivě střízlivým: ztuhly v něm již kusy nábytku, ztuhlo nebe zachycené oknem, tuhli jsme v něm rychle i my přilivem těžké hrůzy, deroucí se z tváří; rukou i očí kamsi do nitra, snad k srdci. Jen jedna bytost stála tu vztýčena, rostoucí do rozměrů, které nebyly předtím nikdy její: teta Kateřina, celá jaksi nadnesená tím přívalem trestu, který se přihnal jako průtrž spravedlivě po jejím přesvědčení na jejího hříšného bezbožného muže a přinesl i ji to, po čem tak dlouho marně práhla a čeho si nemohla jinak dopřát její nicotná bytost: pomstu...

Rázem, očima i duší dokořán vytřeštěnými pojal jsem celou hrůzu této strašlivé situace a reagoval jsem na ni, jak jinak nemohlo reagovat churavé předrážděné dítě: hysterickým vzlykem a pádem na zemi v křečích. Když jsem procítl v dolejším patře v úzkém šerém pokojíku na tvrdém lůžku babiččině pod barvotisky několika svatých, uzřel jsem nejprve v nesmírné něze a čistotě pohledu životu vráceného tři drobné slzičky zachycené na víčku fialkových očí mé ustarané matky, bdící v stra-

chu a v bolesti o mne; a vnitřní bouře zjihla ve mně rázem a vylila se šťastným vzlykem, s nímž jsem se vrhl do objetí své rodičky...

Několik dní po těchto dějích, které mně přinesly otřesy tak hluboké, že mohly býti zpočátku uklidněny jen zcela povrchně, vstoupil v běžnou hodinu do třídy náš katecheta a oznámil nám svým obvyklým nasládlým hlasem, že začne s námi dnes přípravu k svátosti pokání a k svátosti oltářní, neboť za týden přistoupíme prý po zpovědi po prvé k stolu Páně. A rozhovořil se pak ihned svým měkce lichotným způsobem, jindy mně tak milým, o tom, v čem záleží tyto dvě svátosti. Vypravoval o prvotném hříchu, jehož se dopustili naši prarodiče v ráji svou vzpourou proti Bohu, o slabosti, která ulpěla od té doby na duši každého z nás a svádí ji neustále chtěj nechtěj k hříchu a vedla by jistě k jejímu věčnému zatracení, nebýt neskonalé lásky boží, která dává člověku možnost vyběhnouti z hříchu a smířiti se s Bohem zpovědí a pokáním; a pak očištění a znovuzrození, životu vrácení, smíme prý přistoupit k stolu Páně, býti účastni nejvyšší milosti a nejvyššího štěstí: býti spojeni již zaživa s Bohem, přijmouti skutečné tělo a skutečnou krev Pána našeho, Ježíše Krista, jež za nás, nehodné, na zhlazení hříchů našich byla vylita na Golgotě...

Jindy bych byl poslouchal s otevřenou vnímavou duší a opíjel se v tichém slastném vytržení slovy katechetovými. Dnes po prvé klouzala po mé bytosti hluše, odrážela se od ní, chladné a lhostejné, jako od hutné nepropustné stěny. Seděl jsem zatvrzele v těžkých dumách, jichž předmětem byl můj nebožtík strýc. Jakápak láska boží, říkal jsem si, svíraje trpce a odmítavě rty, když zabila mého krásného, dobrého, bohatýrského strýce? Když dala zvítězit nad ním zákeřné, nízké a mstivé tetě? Když můj strýc poslední chvíli, vzepětím celé své zmučené bytosti, ji odmítl jako lež a nespravedlnost?

A v duši uražené a zmučené strašným divadlem, jemuž byla přítomna, skládal jsem si mlčky slavnou přísahu, že odmítnu podobně jako strýc hostii, až s ní ke mně kněz přistoupí. Nic

nechci vědět o bohu lásky, který zabíjí! Nic o celé té vylhané pohádce, pod níž se skrývá strašná skutečnost: dříve či později projeví se jistě; ať jest tu tedy raději dnes než zítra! Nechci být zbabělcem, který zamhuřuje oči před propastí, namlouvá si nebo nechává si namlouvat, že jí není! Chci pohledět tváří v tvář pravdě, byť mne to život stálo...

V pátek odpoledne měli jsme jíti k zpovědi. Vykonal jsem to z přinucení, zcela mechanicky, jako pouhou formalitu, bez nejmenšího vzrušení. Den předtím večer vypsalsi ze zpovědního zrcadla jednotlivé hříchy, jak tam byly uváděny, a druhého dne odpoledne šel jsem s ostatními spolužáky bez hrůzy i bez nadšení do děkanského kostela k zpovědi. Odříkal jsem předepsané formule, odříkal mrtvě a nezúčastněně i svůj seznam hříchů, lhostejně a klidně odpovídal jsem na otázky zpovědníkovy a odmodlil se pak zcela mechanicky před hlavním oltářem několik modliteb, které mně uložil za pokání. A šel jsem domů kupodivu klidný ve svém rozhodnutí, tak klidný, až jsem vzbudil pozornost své dobré matky, která vyčtla z mé tváře, z mého chování něco nebývalého, co mnou zmítalo a co mne pustošilo. Přitáhla laskavě mou hlavu k sobě na klín a chtěla se důvěrnými otázkami přiblížit šetrně mé duši, vynésti mé tajemství na denní světlo, osvobodit mne od temné muky, která mne oddělovala od ostatního světa a uzavírala v žalář, v němž bych jednou zkameněl... Ale vyvinul jsem se s pláčem jejím ramenům i jejím dotazům. „Bolí mne dnes strašlivě hlava, maminko,“ řekl jsem na vysvětlenou a poprosil ji, aby mně dovolila výjimečně dnes ulehnout dříve než jindy.

Ale nespalsi jsem, nýbrž leže nznak, ruce pod hlavou, přemítal jsem o obsahu tohoto podivného dne. Neboť i dopoledne přihodilo se něco, co mělo osudný význam v mém malém životě: to, čeho jsem se tolik bál a co, když posléze přišlo, přijal jsem s klidem, jehož bych se byl nikdy do sebe nenadál. Dnes dopoledne byla mně konečně stržena maska vynikajícího nadprůměrného žáka... Od devíti do desíti byla hodina počtů. Učitel zavolal mne k tabuli, kde jsem měl rozřešit jakési složi-

tější dělení. A nejenže jsem je nerozřešil, nýbrž vyšlo najevo, že neumím ani bezpečně násobilku. „A to je pěkné,“ řekl posléze rozezlený učitel za velkého gaudia celé třídy, jež se účastnila výkřiky radosti v ději mého pozvolného odhalování a konečného usvědčení; „dlouhos mne, chytráku, klamal. Nyní vím, na čem jsem s tebou. Snížím ti podle toho známku.“ Usedl jsem do lavice zahanbený sice, ale nezlomený. Vzdor dodával mi síly, že jsem čelil klidným pohledem jemu i svým mstivým spolužákům. „Budeš se mně nyní mstít za vlastní hloupost,“ pomyslně jsem si. „Tos měl již dávno vědět, že málo umím; od čeho jsi učitel, ne-li od toho, abys to poznal?“ A tak obrátiv hrot dnešního příběhu proti němu, dopracoval jsem se jakési vnitřní svobody, která mne přiměla pod posměšnými pohledy celé třídy a dala mně nésti s klidnou pohrdou mou dnešní porážku...

Konečně! řekl jsem si v posteli již v polosnách. Konečně padla ta lež, která mně byla tak protivná, o níž jsem nestál a již mně vnutila jen hloupost druhých; k níž mne poutala jen má slabost! To byla celá má vina. Dnes jest odpykána napolo, *zítra* bude odpykána zcela! Byl jsem statečný již dnes; zítra budu ještě statečnější, jistil jsem sám sebe; a jakýsi slastně hořký pocit hrdosti a pýchy zaplavil mně zmučený mozek...

Ráno jsem se nadobýcej záhy probudil: slabé zamrazení proběhlo mnou s prvním chladným úsvitem časného zimního dne, prvního sněžného dne, který se venku jiskřil. Matka přistoupila ke mně, nesouc nejistotu a znepokojení ve svém líbezném, pokorném, fialkovém zraku, a kladla mně starostlivě ruku na čelo i na tepnu, aby vyšetřila, nemám-li horečku; odsunul jsem ji ji zcela jemně, přemáhaje se ze všech sil, abych nepropukl v pláč: tak mně byla v tu chvíli blízka, že, cítil jsem, musím ji o ždíbec od sebe odstrčit, nemám-li se do ní přelít celý... Pak rychle jsem vyskočil z postele a jal jsem se s kvapem mýti, česati i strojit: bylo mně stále, jako bych běžel v dostizích a jako by mně mohl dojít dech, dříve než doběhnu cíle...

U kulatého stolečku, u něhož jsme obyčejně snídávali my dva, já a matka — otci posílala již dříve snidani do jeho pra-

covny —, zasedla dnes po prvé matka sama; a jak hleděla na mé opuštěné místo, zachvěla se náhle, jako by jí to bylo zlým znamením.

Oblékal jsem ve spěchu již v předsíni kabát a bral si s hřebíku již klobouk, když jsem zaslechl z pokoje ještě její volání: „Pojď sem, dítě! Ať tě pokřijují! Vstupuješ vlastně dnes do života; začínáš býti dnes dospělý. Ať tě nepotká nic zlého! A aby Bůh bděl nad tebou! Buď moudrý a pamětlivý jeho přikázání! Je láska sama a moudrost sama a řídí ve své dobrotě všechny naše kroky. On posílá, co nás má potkat...“

Vběhl jsem chvatně k ní do pokoje, a polibiv ji jako v letu ruce, vydral jsem se z jejího objetí a úprkem hnál jsem se po schodech na ulici a odtud na náměstí, do děkanského chrámu, kde jsme dnes výjimečně měli mši školní a mezi ní své první přijímání.

Kostel hlaholil již sborovým zpěvem i varhanami, když jsem do něho vkročil a se protlačil ke své třídě do jedné z prvních lavic nalevo. Kněz začínal právě sloužit mši; za chvíli dojde k pozdvihování a po něm k přijímání; až kněz přijme tělo Páně a krev Páně, dojde řada na nás, nejmladší křesťany, dnes vlastně po prvé celoprávné údy obce boží; poslouží pak i nám svátostí oltářní, dnes po prvé...

A všechno míhá se takřka v letu před mým zrakem. Hned jest tu pozdvihování; a za chvíli přistupujeme již v řadách, které odpočítává a řídí učitel, před oltář, k mramorovému zářícímu zábradlí, tentokrát povlečenému sněhobílou rouškou o měkkých krajkách.

Klekám již jako ostatní k zábradlí na pokyn učitelův těsně u levého konce; a vidím již i slyším již, jak kněz začíná podávat od pravého konce a postupuje rychle do středu. Ještě několik chviliek a vidím jej již, jak, vzdálen ode mne asi ob tři nebo čtyři hochy, zdvíhá z kalicha hostii, a pronášeje latinskou formuli, klade ji jednomu z nich do úst. Nyní... nyní stanul již nade mnou a vyjímá z kalicha hostii určenou pro mne. Slyším nad sebou šepot latinské věty, ale nevidím nic: zavřel jsem oči

a stiskl k sobě neprodyšně ústa. „Otevři ústa!“ vzkřikl kněz náhle hněvivě. A poněvadž mu hned nevyhovuji, vpouští hostii nazpět do kalicha, shýbá se ke mně a dvěma prsty rozpjaté dlaně, palcem a prostředním, stiskne mi tváře, až zasyknu bolestí.

Ale v tu vteřinu vlily se mi slzy do očí a kácím se nazad.

A vidím již jen svou dobrou matku, jak mne zachytává do svého náručí...

Vyčtla ráno z mého vzrušení, že se děje ve mně cosi neobyčejného; tiše, plíživě, aniž jsem o tom věděl, následovala mne do kostela a postavila se před chvílí, aniž jsem ji postřehl, za mne. A nyní podchytila mne a odvedla mne do sakristie, kde mně tře spánky kolínskou vodou, jejíž lahvičku vyňala ze své brašničky...

Naučila se mne odtud již často v životě podchycovati, má dobrá, něžná, pokorná matka; a pokud ona byla naživu, neduřil jsem se věru nikdy při takovém pádu o kamení...

„Váš synek jest příliš nervosní, příliš vznětlivý,“ řekl kněz večer toho dne mému otci, když jej potkal v aleji bezlistých lip, vedoucí od děkanství na náměstí. „Měl byste ho trochu otužovat studenou vodou.“ A dával hned otci podrobné rady, kolika-stupňovou vodou a jak dlouho mne polévat a jak mne pak třít prostěradlem. Byl vášnivý kneippián a propagoval kde mohl nauku svého mistra.

Z mého duševního zápasu neuhádl ani písmenky... pro mne dostatečný důvod, abych jím již nadobro opovrhoval.

Byla kupodivu drobounká a slaboučká; řekl bys: hle, křehká princeznička, princeznička z dragantu. Měla dětskou hlavičku, která ukazovala pod dvacet. Měla zlatoplavý vlas, který ukazoval na červen, kdy kvete země a stéblo obilné začíná tížit bobtnající klas; kdy země je potřísněna vlčím mákem a koukolem a smolničkami a nebe je vysoké vystříklou pěnou oblaků.

Měla temně fialkový zrak, stále udivený, přes to, že její oči mnoho plakaly: jako by si nemohly a nemohly na pláč zvyknout a vždy znova a znova žasly, že přece k němu došlo. Měla bolestnou tvář zakřiknutou a popleněnou, jako by ji někdo porazil na zem, a celé stádo pokoření, muk, urážek běželo po ní nejinak než stádo buvolů nebo žiraf nebo vepřů nebo jiné nečisté zvěře a vrylo do ní stopy svých kopyt, stopy, z nichž se nikdy neomyješ, ačkoliv jsi bez poskvrny.

Jsou bytosti, které přijdou k nemoci, neštěstí, úrazu a nevědí jak, a jiné, které přijdou k úspěchu, bohatství, štěstí a nevědí jak. Evža přišla takto k dítěti.

Bylo jí patnáct. Její první objetí bylo hned početím. Jako by přišla na svět jen proto, aby vzala na sebe tenhle kříž. Jako by si osud řek: Hoho, teď tě mám! Jisté je jisté. Cožpak kdybys mně chtěla utéc! Cožpak kdyby ses po několikerém objetí odvrátila znechucena od objímání a vstoupila třebaš, hehe, do kláštera? Proto ti nadělím tvůj kříž, jako se naděluje smůla v kartách: v „černém Petru“; hned na konci první hry.

Bylo to na výletě, který podnikla s několika školními kama-